

Есад Тихић, ПОСАВСКО-ТРЕБАВСКИ НОП ОДРЕД, Војноиздавачки завод, Београд 1983, 408 стр.

Након покретања оружане борбе против окупатора и стварања низа партизанских одреда широм источне Босне 1941. године, затим формирања 6. пролетерске источnobосанске бригаде у љето 1942. године, 15. мајевичке бригаде у прољеће 1943, као и низа разних других јединица и установа НОП-а, јавила се потреба, створене су могућности и сазрели услови да се и у сјеверозападном дијелу источне Босне, који се географски назива Посавина и Требава, формира посебан — Посавско-требавски НОП одред.

Формирање Посавско-требавског НОП одреда не би се могло разумјети без сагледавања ширих околности у којима се нашао овај крај у љето и јесен 1943. године.

Послије пробоја из обруча и тешких борби на Сутјесци и Зеленгори, Оперативна главнина НОВ и ПОЈ на челу са Врховним штабом и Титом, стигла је у источну Босну. У садејству са источnobосанским и војвођанским јединицама које су се већ одраније налазиле на простору источне Босне, она је, у незадрживом налету, ослободила низ мањих и већих мјеста, а круну тих побједа представљало је ослобођење Тузле, почетком октобра 1943. године.

На тим и сличним успјесима народноослободилачког покрета и превласти Црвене армије и западних савезника на свјетским ратиштима, створена је перспектива ближе побједе над фашизмом. Капитулација фашистичке Италије, септембра 1943. године, била је само један од непобитних доказа да је та перспектива на виду. Код становништва свих националности ово је снажно утицало на пораст политичког расположења према НОП-у и на продубљавање диференцијације у грађанским политичким круговима. Под снажним дејством тих и таквих кретања све више је расло сазнање и код заведеног дијела маса и код не малог броја до тада уздржаних грађанских политичких људи да слободу а будућност за све народе у Босни и Херцеговини треба тражити у борбеном јединству и братској слози са осталим народима и народностима Југославије, с којима се једино може извојевати побједа над окупатором и његовим слугама.

Мада су се и до тада напредни и патриотски оријентисани људи овога краја налазили у редовима народноослободилачке војске, или су је активно помагали — почевши још од стварања Првог мајевичког и Првог озренског НОП одреда у љето и јесен 1941. године, па преко источnobосанских и војвођанских бригада 1942—1943. године — ипак је у формирању Посавско-требавског НОП одреда нађена најпогоднија форма војне организације која је, несумњиво, олакшала становништву Посавине и Требаве да се шире укључи у народноослободилачку борбу и да тиме преузме на себе задатак ослобођења земље који је Тито поставио пред народе Југославије још 1941, указујући да је ослобођење сваког народа, а то значи и краја, од фашизма и борба за пуну националну равноправност и социјалну правду, прије свега, његова сопствена ствар.

Посавски НОП одред формиран је у мјесту Обудовцу 17. септембра 1943, а као језгро за његово формирање послужила је Посавска партизанска чета основана половином августа 1943. године у Буквику.

Формирање Требавског НОП одреда извршено је 20. септембра 1943. у Скугрићу, а његово језгро чиниле су групе бораца и чете чија је организација убрзана након првог продора јединица 17. источнобосанске дивизије народноослободилачке војске Југославије на Требаву и ослобођења Модриче.

У вријеме формирања, у оба одреда било је око 300 бораца, а већину руководећег кадра за одреде дале су 6. пролетерска источнобосанска и 15. мајевичка бригада и то претежно оних бораца који су и били поријеклом из Посавине.

Фебруара 1944. године, указала се потреба да се формира јединствени Посавско-требавски НОП одред који је израстао сједињавањем батаљона и командног кадра ранија два одреда.

Управо о томе јединственом одреду добили смо посебну монографију из пера пуковника Есада Тихића.

Након што је, више година, остваривао увид у преосталу архивску грађу, разноврсну литературу и консултовао бројна сјећања и преживјеле учеснике, Тихић је приступио обради теме.

Књига Посавско-требавски НОП одред компонована је тако да има Предговор (стр. 5—23); Ријеч аутора (стр. 25—30); Увод (стр. 31—51); монографски дио, односно основни текст књиге (стр. 54—309) и Списак бораца Посавско-требавског НОП одреда са краћим биографским подацима (стр. 313—401).

Монографски дио књиге састоји се из следећих хронолошко-тематских цјелина: Развој НОП-а на Требави и Посавини до формирања Одреда (стр. 54—101); Формирање и дјеловање Посавско-требавског НОП одреда (стр. 105—202); Дејства Одреда у централној Босни, повратак у источну Босну и активност Одреда до краја 1944. године (стр. 205—259) и Учешће Посавско-требавског НОП одреда у борбама за коначно ослобођење Посавине и Требаве (стр. 263—309).

У наведеним тематским цјелинама аутор је настојао, а мислим да је у томе настојању и успио, да читаоцу пружи изванредно добре чињеничке податке о условима, формирању, јачању, војничкој и политичкој активности, врстама, обиму и значају борбених дејстава Одреда, његовом доприносу на пољу изградње и учвршћивања истинског братства и јединства и, укратко, приказу укупног мјеста и улоге овога одреда, почевши од његовог формирања и дјеловања па све до коначног ослобођења земље.

Да би своју научну замисао и остварио, Тихић је уложио велики труд и напор у откривање, прикупљање, селектирање и коришћење разноврсне архивске грађе и литературе на основу које је заснивао анализу и обраду појединих догађаја и њихово уклапање и повезивање у шири контекст историјског збивања.

Приказујући све значајније борбе и акције које је Одред водио, било сâм, било у саставу других крупнијих јединица НОВ Југославије, Тихић је употпунио и заокружио представу о укупној

борбеној вриједности овога одреда. Показао је, између осталог, да је Одред од настанка па до краја рата прошао кроз три фазе свога развоја. Свака од њих има нека посебна обиљежја.

У првој фази одвија се формирање, борбено дјеловање и увећавање посебно Посавског, а посебно Требавског НОП одреда; у другој фази, након спајања, Одред је војнички и политички стално јачао и својим борцима попуњавао друге јединице, нарочито 16. муслиманску и 18. хрватску бригаду. Трећа фаза развоја Одреда настаје након његовог одласка, борби и повратка из централне Босне у околину Тузле и Сребреника, гдје се Одред укључује у борбу за коначно ослобођење Посавине и Требаве.

Своје бројно стање и организациону структуру Одред је мијењао и прилагођавао зависно од потреба за попуном других јединица и зависно од ширих војно-политичких околности у којима се повремено налазио. Од 4800 бораца НОВ и ПОЈ — колико је укупно дала Посавина и Требава — око 2000 је прошло кроз Одред. За бројне младиће Посавине и Требаве Одред је био таква јединица у коју су они најлакше улазили, стицали прва борбена искуства и временом израстали у добре борце, вјеште командире, команданте и способне политичке комесаре.

У јединицама Одреда дјеловали су бројни комунисти и скојевци који су својим примјером и залагањем у борби, политичким радом међу борцима и народом и високим моралним квалитетима дали намјерљиви допринос снажењу Одреда и јачању НОП-а у посавско-требавском крају. Састављен од Срба, Муслимана и Хрвата и то претежно од омладинаца који су потицали из разних села и градова Требаве и Посавине, Одред је био права ковачница братства и јединства. Као такав, он је на свом борбеном путу извршавао разне задатке. Учествовао је у операцијама крупнијих партизанских јединица, разгонио и неутралисао разне квислиншке формације, ослобађао поједина мјеста, спречавао продоре непријатеља и био упориште свим оним припадницима НОП-а који се, привремено, нису могли одржати на окупираној територији. Из свог састава Одред је дао не мали кадровски допринос теренским политичким организацијама у спровођењу линије КПЈ на мобилизацији свих народних снага за борбу и побједу над окупатором и разним врстама квислинга.

Али и разни пунктови, организације и установе НОП-а са терена знатно су потпомogle да Одред успјешно обавља своје задатке. Окружни комитети КПЈ и СКОЈ-а за Посавину и Требаву, срески и општински комитети, ћелије и активи Партије и СКОЈ-а, народно-ослободилачки одбори и организације АФЖ-а су у свакој прилици настојали да Одред попуњавају новим борцима. То нераскидиво јединство фронта и позадине било је један од гараната успјеха, побједе и коначне слободе.

Широко заснована истраживања и провјера чињеничног материјала омогућили су Тихићу да се односи критички не само према постојању и дјеловању Одреда, већ и према понашању окупатора и свих врста његових следбеника. Видан је напор аутора да о

разним врстама контрареволуционарних снага као што су четништво, легија, домобранство, зелени кадар, те бројним облицима буржоаско грађанских струјања и опредјељења, не говори клиширано са призвуком омаловажавања друге стране, већ у складу са њиховим стварним мјестом и улогом коју им је намијенио окупатор у својој перфидној политици према нашој земљи и њеним народима.

Укратко, књига има такав садржај који задира у разне сфере дјелатности Одрода и услове у којима се он развијао. Вриједност књиге је и у томе што она потврђује да народноослободилачка борба у посавско-требавском крају није никада престајала, већ је непрестано расла и јачала. Кадровски и материјални потенцијали Посавине и Требаве дошли су до пуног изражаја управо у вријеме када је добар дио источне Босне био већ борбом и окупаторским разарањима увелико истрошен.

Списак бораца који је дат на крају књиге представља својервно свједочанство о бројним младим људима који су пали на борбеном путу овог одреда.

др Здравко Антонић

Милорад Муратовић, ДЕСЕТ КОНГРЕСА ОМЛАДИНЕ БиХ, Сарајево, Центар друштвених активности РКССОБиХ и »Ослобођење«, 1982, стр. 390+2

У историји револуционарног радничког и комунистичког покрета значајно мјесто припада револуционарном омладинском покрету. Савремена историографија у БиХ изучавању овог покрета, неодојивог од револуционарних процеса на југословенском и босанскохерцеговачком тлу, није посветила одговарајућу пажњу, што би се могло објаснити и као рефлексија укупног друштвеног односа према омладини.

Посљедњих година чине се озбиљни напори на уврштавању ове проблематике у радне програме неких друштвених наука, па и историографије. У склопу тих промјена у изузетно скромној издавачкој продукцији из историје револуционарног омладинског покрета недавно је објављена публикација »Десет конгреса омладине БиХ«, аутора мр Милорада Муратовића, који је више пута до сада скретао пажњу научне и шире друштвене јавности својим радовима о омладини.

Какав и колики је значај (научни, друштвени, друштвено-политички или само културни) ове публикације најбоље говори податак да је то у укупној библиографији историје омладинског покрета Југославије друга, а у БиХ прва књига.

Монографија »Десет конгреса...« састоји се од исто толико поглавља, уз уобичајени додаток уводног и завршног разматрања. Аутор је хронолошком методом по вертикалној и хронолошко-те-